

Diagnoza potrzeb kulturalnych i uczestnictwa w kulturze mieszkańców gminy Subkowy

Wstęp

Diagnoza potrzeb kulturalnych i uczestnictwa w kulturze mieszkańców gminy Subkowy została przeprowadzona w ramach programu Narodowego Centrum Kultury Domy Kultury+ Inicjatywy Lokalne 2018. Odnosi się do ustaleń Diagnozy potencjału kulturotwórczego gminy Subkowy przeprowadzonej w 2014 roku w ramach tego samego programu oraz uwzględnia zmiany, jakie nastąpiły po czterech latach. Poprzednia diagnoza skupiała się przede wszystkim na inwentaryzacji i analizie zasobów gminy pod kątem społecznym i kulturowym. Wnioski i rekomendacje w zakresie potencjału kulturotwórczego gminy zostały stworzone na podstawie szerokiej analizy danych zastanych, a także kilku wywiadów indywidualnych i grupowych) z mieszkańcami¹.

Niniejsze opracowanie przedstawia tegoroczne wyniki badań, których celem była częściowa weryfikacja i pogłębienie niektórych wątków na większej próbie badawczej. W tej edycji badań chcieliśmy dotrzeć do jak największej liczby mieszkańców gminy Subkowy, różnorodnych pod kątem społecznym, wiekowym, miejsca zamieszkania oraz stopnia i rodzaju uczestnictwa w kulturze. W badaniach uwzględniliśmy szeroki kontekst społeczny gminy, mając świadomość, jak jest ważny w badaniu praktyk związanych z uczestnictwem w kulturze oraz potrzeb mieszkańców w tej sferze, a także postrzegania podmiotów i działań związanych z kulturą. Używając metod partycypacyjno-animacyjnych weszliśmy w kontakt

¹ Bartosz Rief, 2014, *Diagnoza potencjału kulturotwórczego gminy Subkowy*.

z nieco ponad 200 mieszkańcami gminy Subkowy. Zbadaliśmy ich postrzeganie działań z zakresu kultury w gminie oraz potrzeby i preferencje związane z aktywnością społeczną i kulturalną.

Opis gminy Subkowy – podstawowe informacje

Gmina Subkowy jest gminą wiejską w powiecie tczewskim, we wschodniej części województwa pomorskiego, na tzw. Kociewiu Wschodnim. Największa część terenu gminy leży na Pojezierzu Starogardzkim, północno-wschodnie krańce gminy zajmują Żuławy Wiślane, a południowo-wschodnie – Dolina Kwidzyńska. Gmina Subkowy jest jedną z siedmiu gmin powiatu tczewskiego i jedną z trzech gmin wiejskich. Obejmuje obszar 7780 ha (11% powierzchni powiatu) i zamieszkuje ją 5535 osób (na 118500 mieszkańców powiatu)². Zagęszczenie ludności wynosi 67 osób na km². Użytki rolne stanowią 78% powierzchni, a użytki leśne 11%³. Gmina leży przy ważnych szlakach komunikacyjnych, co sprawia, że „wszędzie jest blisko”: do Gdańska 40 km, do Tczewa 10 km, do Starogardu Gdańskiego 25 km i do Malborka 20 km. Ważne znaczenie odgrywa też autostrada A1 i magistralna linia kolejowa, co często jest podkreślane w kontekście zachęty dla potencjalnych inwestorów⁴. W gminie funkcjonuje jedenaście sołectw: Subkowy, Gorzędziej, Radostowo, Mała Słońca, Wielka Słońca, Mały Garc, Rybaki, Wielgłowy, Brzuśce, Waćmierz i Narkowy.

Jednostkami gminnymi organizacyjnymi są: Urząd Gminy w Subkowach, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Subkowach, Zespół Kształcenia Podstawowego i Przedszkolnego w Małej Słońcy i Zespół Szkół w Subkowach. Instytucje kultury w gminie to: Dom Kultury w Subkowach i Gminna Biblioteka Publiczna w Subkowach. Aktualnie w gminie zarejestrowane są 22 organizacje pozarządowe: w tym są to koła gospodyń wiejskich (KGW), ochotnicze straże pożarne (OSP), a także organizacje o profilu sportowym, działające przy parafiach, zajmujące się rozwojem lokalnym, krajoznawcze, z zakresu edukacji historycznej i artystycznej oraz pomocowe⁵.

² Gmina Subkowy, <http://www.subkowy.pl/p,66,polozenie> (19.05.2018).

³ Gmina Subkowy, <http://www.regioset.pl/gazeta.php?choice=1978> (19.05.2018).

⁴ Gmina Subkowy, <http://www.subkowy.pl/p,66,polozenie> (19.05.2018).

⁵ Gmina Subkowy, <http://www.subkowy.pl/index.php?c=page&id=91&s=1> (19.05.2018).

Rolnictwo w gminie jest podstawą gospodarki gminy, ale działają też niewielkie zakłady prowadzące działalność usługową, handlową i produkcyjną. Od kilku lat jednak systematycznie spada liczba firm działających w obszarze rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa. W gminie działa 9 elektrowni wiatrowych. Bezrobocie w gminie jest jednym z najniższych w województwie pomorskim i wskazuje tendencję malejącą⁶.

Podobnie jak w całym województwie rośnie odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. Ostatnimi laty widoczne jest dość wysokie ujemne saldo migracji mimo dodatniego przyrostu naturalnego. Jest to ściśle związane z trendem odpływu młodzieży i ludności w wieku średnim z terenu gminy⁷.

Autorzy *Strategii Rozwoju Gminy Subkowy na lata 2015-2020 z prognozą do roku 2025* wyróżnili w gminie Subkowy wsie rozwojowe, których położenie w sąsiedztwie głównych dróg i obszarów oferujących miejsca pracy sprawiają, że charakter wsi się zmienia. Stopniowa zmiana rolniczego charakteru wsi widoczna jest w strukturze zatrudnienia mieszkańców. Do wsi rozwojowych zaliczono: Subkowy, Narkowy, Brzuśce, Gorzędziej, a w dalszej perspektywie: Wielgłowy i Waćmierz. We wsiach stabilnego wzrostu nie przewiduje się znacznych zmian w liczbie ludności oraz zakresie pełnionych funkcji rolniczych. Funkcja rolnicza zaś będzie wzbogacona o turystykę, szczególnie agroturystykę. Wsie tego typu w gminie Subkowy to: Radostowo, Wielka Słońca, Mała Słońca, Rybaki, Mały Garc⁸.

Przeprowadzona przez autorów *Strategii Rozwoju Gminy Subkowy na lata 2015-2020 z prognozą do roku 2025* analiza SWOT⁹ wskazała na **główne atuty** gminy, przede wszystkim takie jak:

- dobra jakość gleb i rozwinięte rolnictwo,
- wysoki poziom aktywności społecznej wsparty rozwiniętą infrastrukturą społeczną i dobrze funkcjonującym samorządem terytorialnym,
- znaczna ilość będących w dobrym stanie obiektów zabytkowych, sakralnych, turystycznych i historycznych,
- wysoki poziom utożsamiania się mieszkańców z miejscem zamieszkania,

⁶ *Strategia Rozwoju Gminy Subkowy na lata 2015-2020 z prognozą do roku 2025*, Subkowy 2016.

⁷ *Strategia Rozwoju Gminy Subkowy na lata 2015-2020 z prognozą do roku 2025*, Subkowy 2016.

⁸ *Strategia Rozwoju Gminy Subkowy na lata 2015-2020 z prognozą do roku 2025*, Subkowy 2016.

⁹ *Strategia Rozwoju Gminy Subkowy na lata 2015-2020 z prognozą do roku 2025*, Subkowy 2016.

- region kulturowy Kociewie,
- dobre skomunikowanie z dużymi ośrodkami miejskimi,
- dodatni przyrost naturalny,
- wysoka atrakcyjność przyrodnicza i dobry stan środowiska naturalnego (co zapewne służyć będzie rozwojowi osadnictwa),
- dobra dostępność do podstawowej opieki zdrowotnej,
- korzystne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej.

Główne słabości gminy Subkowy to:

- niedostatki infrastruktury technicznej związane ze stanem dróg lokalnych, kanalizacji, gazownictwa oraz niską dostępnością do Internetu szerokopasmowego,
- słabo funkcjonujący transport lokalny,
- brak dodatkowego przystanku PKP na terenie miejscowości Subkowy,
- słaba infrastruktura turystyczna,
- utrudniony dostęp do specjalistów opieki zdrowotnej,
- niski poziom uczestnictwa w kulturze mieszkańców oraz związane z tym niedostatki w ofercie kulturalnej i spędzania czasu wolnego, szczególnie skierowanej do dorosłych,
- niskie nakłady na kulturę i opiekę społeczną,
- niski poziom rozwoju przedsiębiorczości, niedostateczna jakość wsparcia dla osób planujących rozpocząć działalność gospodarczą,
- niskie dochody własne gminy,
- odpływ młodych ludzi z gminy
- brak oferty edukacji ponadgimnazjalnej,
- brak mieszkaniowego budownictwa gminnego,
- brak miejsc pracy na terenie gminy,
- trudności ze ściąganiem inwestorów,
- zanieczyszczenie rzeki Drybok oraz brak wykorzystania m.in. w celach gospodarczych Wisły.

Najistotniejszymi **szansami rozwojowymi** są:

- położenie wzdłuż korytarza transportowego północ – południe,
- walory geograficzne terenów przyległych do Wisły,

- wysoka atrakcyjność przyrodnicza, osadnicza, uzdrowiskowa i rekreacyjna.
- rozwój alternatywnych źródeł energii oraz budowa elektrowni „Północ” w pobliżu gminy Subkowy,
- dostępność zewnętrznych środków finansowych, w tym głównie z UE,
- funkcjonowanie porozumień samorządowych, przede wszystkim Lokalnej Grupy Turystycznej i Lokalnej Grupy Działania „Wstęga Kociwia”, funkcjonowanie szlaków turystycznych.

Głównymi **zagrożeniami dla rozwoju** gminy są:

- niekorzystne procesy demograficzne,
- brak wykorzystania ruchu tranzytowego przez gminę dla rozwoju lokalnego,
- niekorzystne zmiany prawa nakładające na samorządy dodatkowe zadania bez zabezpieczenia finansowego,
- intensywna promocja sąsiadujących gmin,
- zagrożenie powodziowe ze strony Wisły,
- bezpośrednie sąsiedztwo autostrady A1, co może powodować odpływ do pracy mieszkańców, a także hałas i zanieczyszczenia,
- utrudniona łączność kolejowa z sąsiadującymi gminami – przesiadka w Tczewie.

Opis badań

Analiza danych zastanych, na które składały się przede wszystkim dokumenty, opracowania i publikacje dotyczące społecznych, gospodarczych, kulturowych i historycznych kontekstów funkcjonowania gminy Subkowy poprzedzała główne badanie o charakterze bezpośrednim. W okresie od 16 marca 2018 r. do 28 kwietnia 2018 r. przeprowadzono 12 spotkań w 9 wsiach gminy Subkowy¹⁰.

¹⁰ Spotkania organizował zespół Domu Kultury w Subkowach. Za część badawczą odpowiedzialna była dr Karolina Ciechorska-Kulesza z Uniwersytetu Gdańskiego. Dodatkowo badaczami byli studenci socjologii z UG: Izabela Kluska i Patryk Chmielecki.

l.p.	termin	godz.	miejsce spotkania	miejscowość	ilość mieszkańców	rodzaj spotkania
1.	16.03.2018	17:00	Dom Kultury w Subkowach ul. Józefa Wybickiego 22a	Subkowy	2171	badawczo - animacyjne
				Narkowy	414	
2.	06.04.2018	17:00	Wiejski Dom Kultury w Małym Garcu ul. Pelplińska	Mały Garc	188	badawczo - animacyjne
				Rybaki	153	
3.	13.04.2018	17:00	Świetlica wiejska w Gorzędzieju ul. Tczewska 21	Gorzędziej	550	badawczo – animacyjne
4.	20.04.2018	17:00	Świetlica wiejska w Brzuścach ul. Milenijna	Brzuśce	440	badawczo - animacyjne
5.	21.04.2018	10:00	Świetlica wiejska w Wielgłowach ul. Pelplińska	Wielgłowy	258	badawczo – animacyjne
6.	21.04.2018	14:00	Świetlica wiejska w Waćmierzu ul. Kasztanowa	Waćmierz	267	badawczo – animacyjne
7.	27.04.2018	17:00	ZKPiP w Małej Słońcy	Mała Słońca	275	badawczo – animacyjne
8.	28.04.2018	10:00	Świetlica wiejska w Wielkiej Słońcy ul. Długa	Wielka Słońca	249	badawczo – animacyjne
9.	28.04.2018	14:00	Wiejski Dom Kultury w Radostowie ul. Pielgrzymów	Radostowo	499	badawczo - animacyjne
				Starzęcin	40	
10.	17.04.2018	16:15	Dom Kultury w Subkowach ul. Józefa Wybickiego 22a	Subkowy	ok. 45	Rodzice dzieci czekających
11.	26.04.2018	12.30	Zespół Szkół- Gimnazjum w Subkowach ul. Zamkowa 2	Subkowy	ok. 50	Gimnazjaliści
12.	26.04.2018	11:00	Urząd Gminy w Subkowach ul. Józefa Wybickiego 19a	Subkowy	40	Sesja Rady Gminy – prezentacja projektu i badania

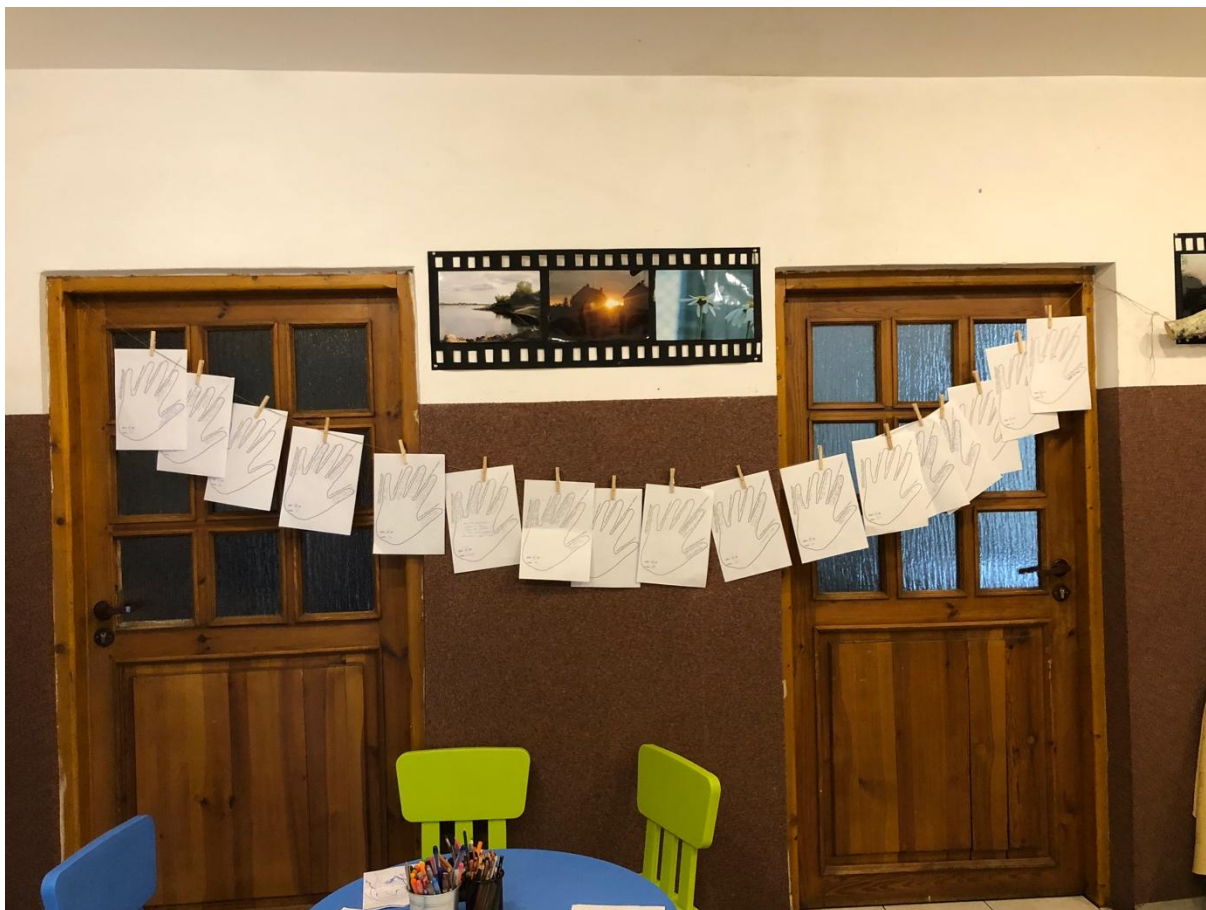
Tabela 1. Harmonogram spotkań badawczych.

Większość badań była przeprowadzona podczas otwartych warsztatów z szycia i majsterkowania. Połączenia „rozmowy o kulturze” (jak zatytułowano tą inicjatywę) z majsterkowaniem i rękodziełem stwarzało przyjazną atmosferę do rozmowy i poznania się nawzajem. Pomogło „przełamać lody” i uniknąć niechęci mieszkańców do „przepytывania”. Oferta była tak skonstruowana, aby zachęcić mieszkańców w każdym wieku. Ponadto zaprojektowane techniki i narzędzia badawcze miały zachęcić do wyrażania własnych opinii, a także zapoznania się z wypowiedziami innych i rozmowie o wynikach.

Jednym z narzędzi była ankieta z pytaniami otwartymi w formie dłoni. Badani poproszeni zostali o odpowiedzi na pytania dotyczące funkcjonowania Domu Kultury w Subkowach (z jego działalnością w świetlicach wiejskich włącznie):

- kciuk: co jest najlepsze w Domu Kultury?
- palec wskazujący: co opowiedziałbym/opowiedziałabym o Domu Kultury swoim znajomym?
- palec środkowy: co jest słabą stroną Domu Kultury?
- palec serdeczny: co zmieniłbym/zmieniłabym w Domu Kultury?
- palec mały: czego Dom Kultury w Subkowach mógłby nauczyć się od innych domów kultury?

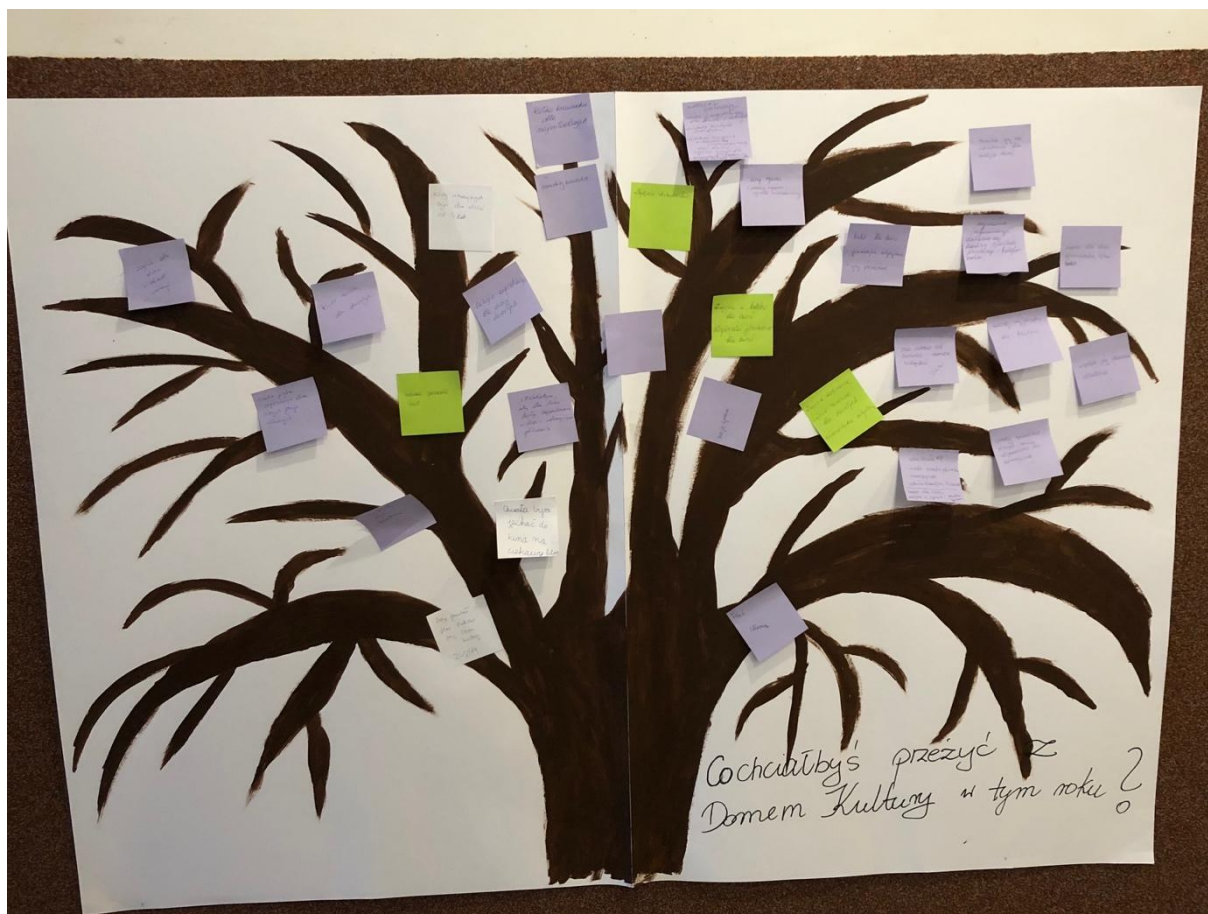
Dodatkowo mieszkańcy podawali informacje: płeć i wiek.

Zdjęcie 1. Wypełnione i zaprezentowane w holu Domu Kultury w Subkowach formularze ankiety w formie dłoni.

Zdecydowana większość uczestników spotkań wzięła udział w drugim zadaniu, jakim była odpowiedź na pytanie: „Co chciałbyś/chciałabyś przeżyć z Domem Kultury w najbliższym roku?”. Na drzewie marzeń badani zawieszali swoje marzenia, plany, a także życzenia. Mieszkańcy mieli dużą dowolność w odpowiedzi na to pytanie, a także w ilości marzeń umieszczanych na makiecie. Zarówno kartki z dłońmi, jak i „liście” były zawieszane na ścianie pomieszczenia, w którym odbywało się spotkanie.

Dodatkowo podczas każdego spotkania, z wyjątkiem Sesji Rady Gminy, badacze przeprowadzali wywiady swobodne: w małych grupach i indywidualne, pogłębiające zagadnienia dotyczące opinii mieszkańców na temat domu kultury, ich planów i marzeń, a także ogólnie sytuacji społecznej w gminie.

Zdjęcie 2. Drzewo marzeń z odpowiedziami uczestników jednego ze spotkań.

Opis próby badawczej

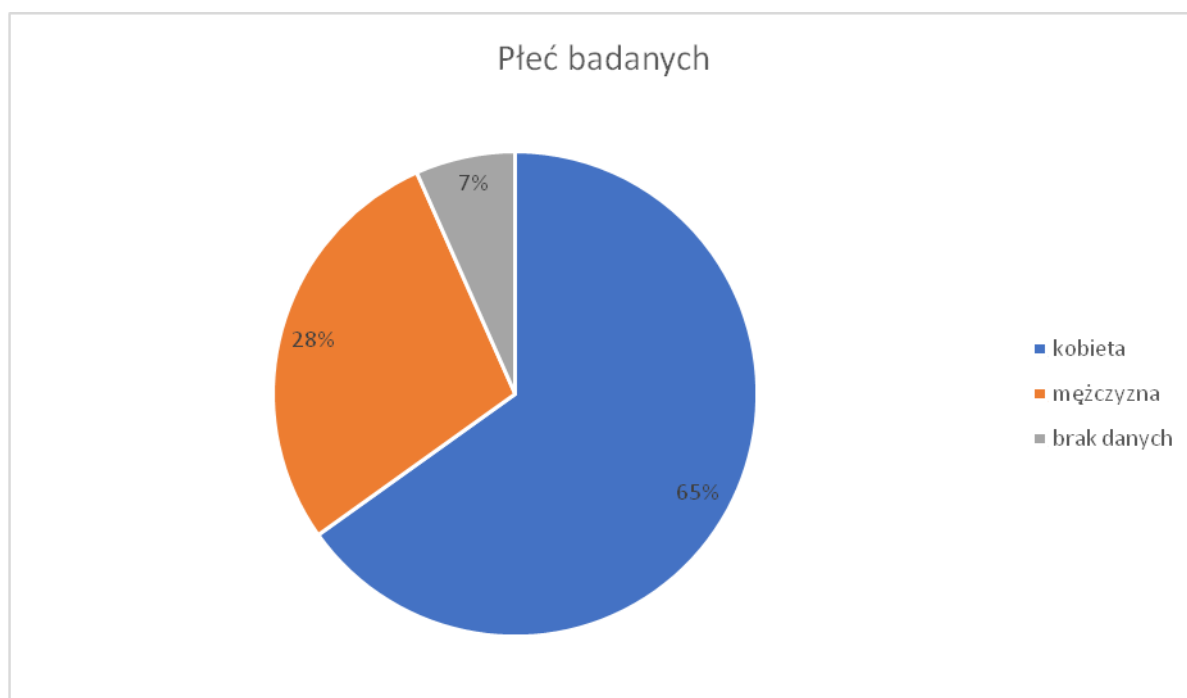
Podczas badań udało nam się dotrzeć do nieco ponad dwustu osób. Frekwencja, a także zaangażowanie w udzielanie odpowiedzi na przygotowane przez nas pytania były różne. Liczba osób biorących udział w spotkaniu było swojego rodzaju zarówno dla organizatorów, jak i badaczy, sprawdzianem zainteresowania, mobilizacji i aktywności mieszkańców danej wsi. Jak przyznawali badani, nie zawsze termin był dla mieszkańców dogodny. Dużą rolę w każdym spotkaniu odgrywali lokalni liderzy (przede wszystkim sołtysi, opiekunowie świetlic), którzy zachęcali ludzi do uczestnictwa i często czuli się w pewien sposób odpowiedzialni za zainteresowanie oraz stopień uczestnictwa mieszkańców danej wsi.

Ankietę w formie dłoni wypełniło 195 osób. Frekwencja zaangażowanych w badania w podziale na miejsca spotkań wygląda następująco:

Subkowy – 30
Mały Garc – 9
Gorzędziej – 10
Brzuśce – 10
Wielgłowy – 6
Waćmierz – 3
Mała Słońca – 3
Wielka Słońca – 1
Radostowo – 10
rodzice czekający na dzieci w DK w Subkowach – 15
ZS w Subkowach – 74
Sesja Rada Gminy Subkowy - 24

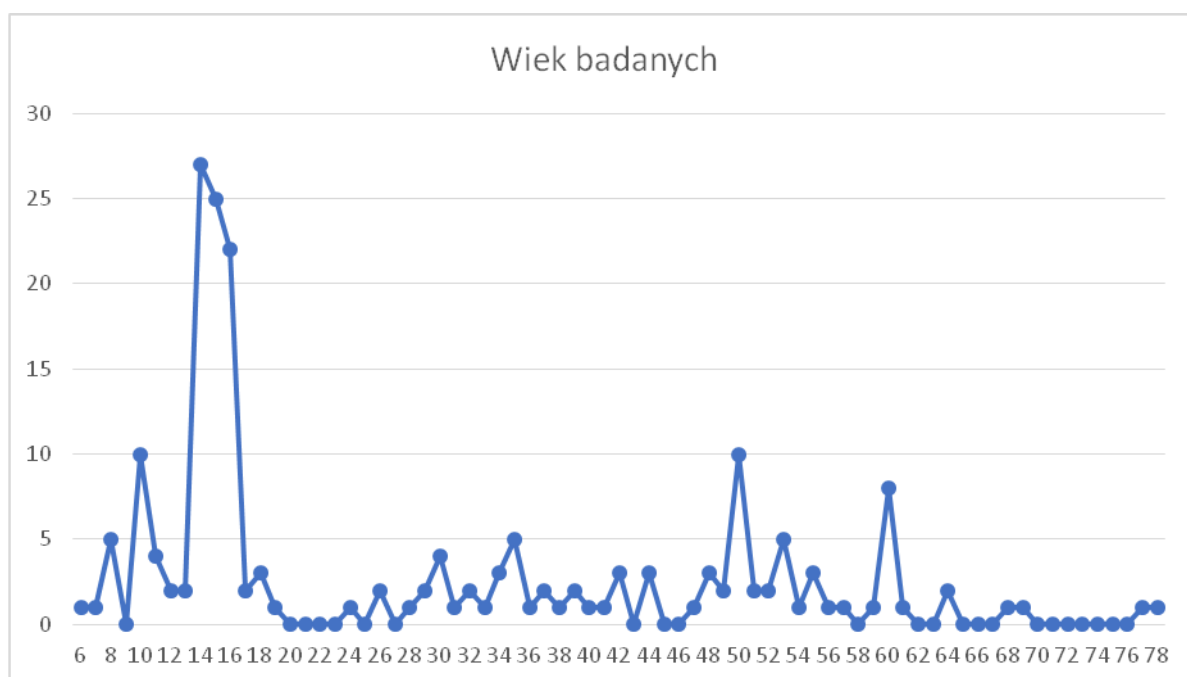
Trzeba jednak podkreślić, że nie wszyscy biorący udział w spotkaniach wypełnili dłonie i/lub opisali swoje marzenia. Dodatkowo, te same osoby brały udział w kilku wydarzeniach, podczas których odbywały się badania, więc podczas następnych spotkań udzielali odpowiedzi ustnych, dotyczących pytań związanych z sytuacją społeczną gminy oraz mieszkańców, w tym nie-uczestników (dotyczyło to m.in. spotkania w Wielkiej Słońcy). Ponadto do wypowiedzi zapraszaliśmy osoby z zewnątrz: „obserwatorów” wydarzenia, spacerujących. Niektórzy z nich zgodzili się wypełnić ankietę, a nawet zdecydowali się wziąć udział w zajęciach. Pozostali odpowiadali na pytania ustnie.

W zdecydowanej większości uczestnikami spotkań były kobiety (65%). Jedynie 28% badanych stanowili mężczyźni (uczestniczący przede wszystkim w badaniach na sesji Rady Gminy oraz w gimnazjum). Ponadto niektórzy mężczyźni nie byli chętni do rozmowy, argumentując to przede wszystkim brakiem wiedzy („dam ankietę żonie, ona się zna na tym, co się tu dzieje”, „ja się na kulturze nie znam”). Rozkład badanych ze względu na płeć w pewnym stopniu odzwierciedla uczestnictwo w kulturze i aktywność lokalną mieszkańców.

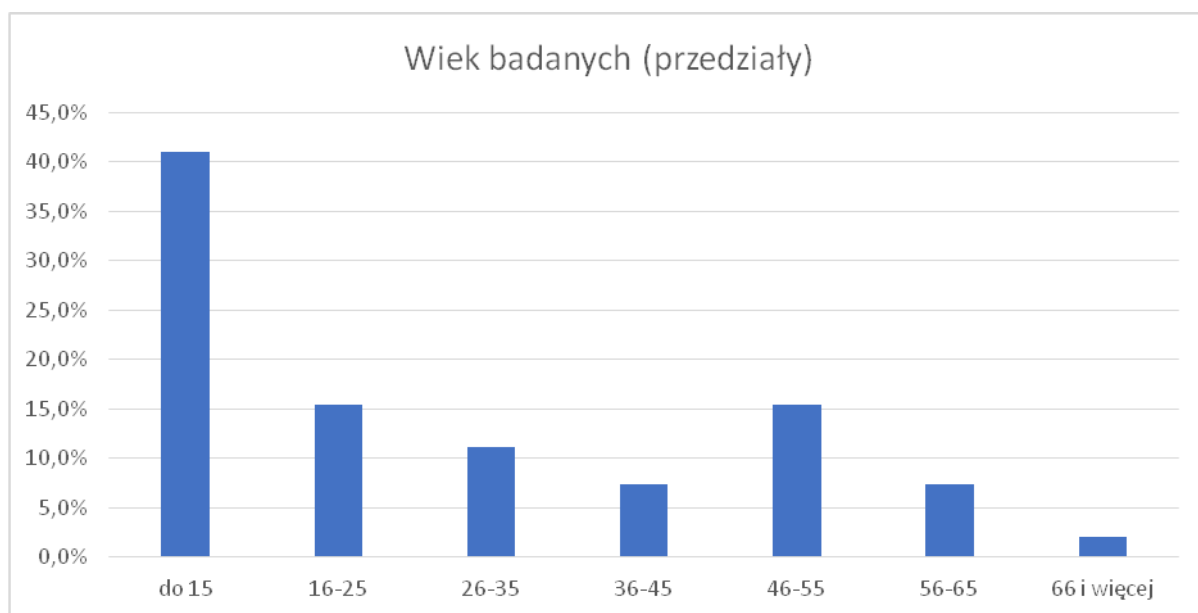

Wykres 1. Płeć badanych (w %). N=195.

Wiek badanych wygląda następująco:

Wykres 2. Wiek badanych.

Wykres 3. Przedziały wiekowe badanych (w %).

Nadprezentacja nastolatków wynika z wizyty badaczy w gimnazjum i ostatniej klasie szkoły podstawowej.

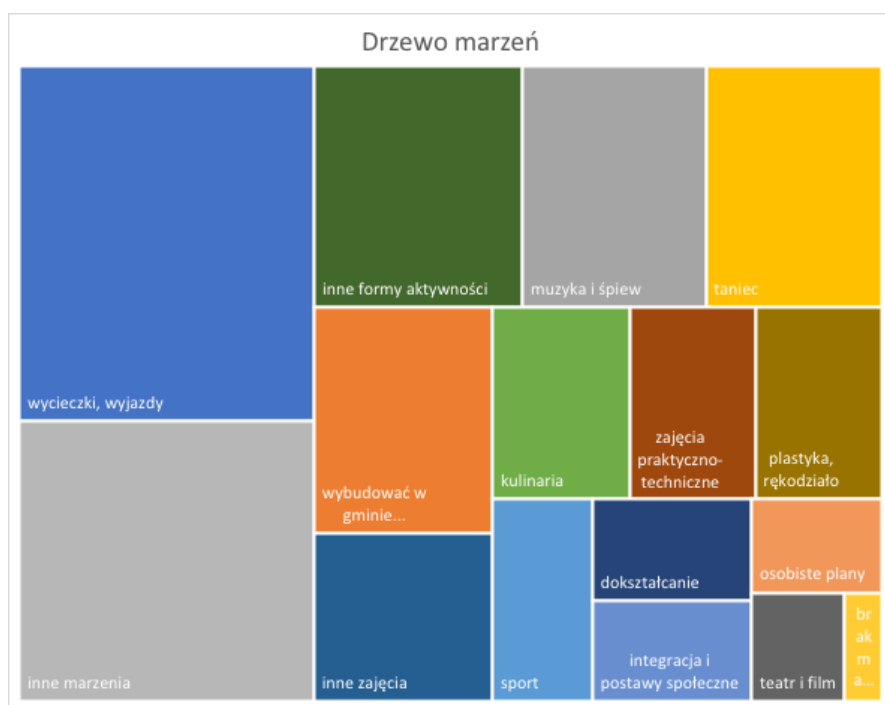
W badaniach udało nam się dotrzeć do różnorodnych kategorii społecznych mieszkańców. Nie-uczestników zaczepialiśmy na ulicy, na placach zabaw czy boiskach przy świetlicach bądź w innych miejscach spotkań (pod kościołem, sklepem). Dodatkowo, zainteresowanych rozmową pytaliśmy, dlaczego na spotkania tego typu nie przychodzą ich sąsiedzi.

Marzenia, preferencje i plany mieszkańców gminy Subkowy

Na drzewie marzeń badani naklejali karteczki z odpowiedziami na pytanie: „Co chciałbyś/chciałabyś przeżyć z Domem Kultury w tym roku?”, a także pisali o swoich osobistych marzeniach czy życzeniach, preferencjach i potrzebach związanych z działalnością Domu Kultury w Subkowach czy innych podmiotów zajmujących się kwestiami społecznymi i kulturowymi w gminie. Zastosowana technika dała badanym dużą dowolność w wypowiedziach, co umożliwiło nam poznanie nie tylko marzeń, oczekiwań czy planów mieszkańców, ale i sposobów, w jaki mówią (i zapewne myślą) o przyszłości, co jest dla nich ważne i pożądane. Podczas badań zachęcaliśmy uczestników, aby się nie ograniczali

w wypowiedziach, puszcza (na ile chcą i mogą) wodze fantazji, aby między innymi uniknąć tradycyjnego, sztywnego spostrzegania roli i zadań domu kultury oraz wsłuchania się w swoje potrzeby i chęci (czego naprawdę chcieliby się dowiedzieć, nauczyć, doświadczyć). Wyniki badania można w dużej mierze potraktować jako lokalny bank pomysłów.

Badani nie musieli się także ograniczać w kwestii ilości zapisanych karteczek. Zebrane zostało 272 marzenia, choć nie od wszystkich badanych (w sumie ok. kilkunastu osób zrezygnowało z podzielenia się swoimi marzeniami czy życzeniami). Wypowiedzi mieszkańców charakteryzuje duże zróżnicowanie: badani mają różne marzenia, a także chcieliby doświadczać różnych rzeczy i aktywności.

Wykres 4. Marzenia, plany, życzenia badanych (w %).

Tym, co łączy dużą część mieszkańców, jest chęć **wyjazdów i wycieczek**. Pięćdziesiąt dwa marzenia dotyczyły aktywności poza miejscem zamieszkania. Badani dowartościowują to co na zewnątrz. Dodatkowo ruch, przemieszczanie się okazuje się pożądaną aktywnością wielu mieszkańców, niezależnie od wieku. Część z tych marzeń dotyczy indywidualnych i osobistych planów, dotyczących bezpośrednio badanych, a także ewentualnie ich najbliższych. Tego typu marzenia dotyczą wycieczek zagranicznych. Młodzież chciałaby zobaczyć Stany Zjednoczone, a starsi wybierają często egzotyczne kierunki, np. Karaiby. Wycieczki są związane przede wszystkim z wypoczynkiem i zwiedzaniem nieznanych miejsc.

Pojawiają się także plany związane z niedalekimi miejscami, przede wszystkim Trójmiastem lub dokładniej z instytucjami kultury czy podmiotami o charakterze rekreacyjnym. Badani doceniają także okolice wsi lub gminy, pod kątem historycznym, krajoznawczym, przyrodniczym. Tego typu marzenia związane są przede wszystkim z oczekiwaniami skierowanymi do Domu Kultury lub innych instytucji czy organizacji, dokładniej nieokreślonych.

***Wycieczki, wyjazdy:** zagranicę, w góry, krajoznawcze, w ciekawe miejsca, po okolicach, poznać krajobraz powiatu i okolic, rowerowe szlakiem zamków krzyżackich (min. 1 tydz.), plenerowe dla dzieci, rowerowe, piesze, pendolino z domem kultury, autokarowe, rejs statkiem, promem, do Gdańska, na Mistrzostwa Świata, do opery, do teatru, do kina, na łyżwy, do aquaparku.*

Po 8% wypowiedzi badanych stanowią muzyka i śpiew oraz taniec. Muzyka i śpiew według badanych powinna dotyczyć zarówno dzieci i młodzieży, szczególnie w kontekście edukacji kulturowej i artystycznej. Wiąże się to po części z oczekiwaniami specjalizacji i profesjonalizacji oferty związanej z tą sferą kultury. Dla dorosłych muzyka i śpiew, według przedstawicieli tej kategorii wiekowej, miałyby pełnić funkcje integracyjną, rozrywkową i być sposobem na miłe i ciekawe spędzanie wolnego czasu. Muzyka w tym kontekście niekiedy jest postrzegana jako ważny element integracji międzypokoleniowej. Dużą rolę odgrywają ikony współczesnej kultury popularnej, w skali światowej, ale także krajowej. W kontekście rozrywki najczęściej pojawiały się propozycje organizacji koncertów gwiazd disco polo.

Muzyka i śpiew: ciekawe koncerty, więcej muzyki, wieczorki muzyczne, wspólne spotkania z muzyką, śpiew, nauka śpiewu, warsztaty wokalne, gry na instrumentach dla dzieci, dyskoteki, koncert Golec Orkiestra, koncerty muzyki alternatywnej, koncerty disco polo, zespół disco polo "Bojs", występy znanych artystów (Krawczyk, Martyniuk).

Taniec jako marzenie, życzenie czy plan, pojawia się w wypowiedziach między kulturą i sztuką a sportem. Z jednej strony, łączony z muzyką, ma walor artystyczny. Z drugiej, badani podkreślają jego ogólnorozwojowe funkcje, przede wszystkim dla dzieci. Dla seniorów taniec ma walory m.in. związane z aktywnością ruchową. Ponadto, szczególnie dla osób w wieku średnim i starszym, jest to atrakcyjne spędzanie wolnego czasu i sposób na integrację.

Taniec: zajęcia taneczne dla dorosłych, taniec towarzyski dla dorosłych, warsztaty taneczne dla dzieci, dyskoteki, zajęcia z baletu, gimnastyka dla dzieci, gimnastyka artystyczna, rytmika.

Siedem procent badanych chciałoby, aby w Subkowach lub w poszczególnych wsiach, bądź ogólnie w gminie coś wybudowano, wyremontowano, założono czy stworzono. Badani widzą bariery infrastrukturalne, związane z użytecznością, ale i z poczuciem estetyki. Wypowiedzi tego typu ukazują znaczenie konsumpcji w stylach życia mieszkańców, a także dowartościowanie miejsc i obiektów związanych lub kojarzonych z ośrodkami miejskimi, z rekreacją i przeznaczeniem dla dzieci. Badani podkreślają także niedostatki budynku Domu Kultury oraz świetlic. Wskazują na potrzebę poprawy stanu dróg.

Wybudować w gminie: Biedronka, McDonald, nowy plac zabaw, plac zabaw z prawdziwego zdarzenia, plac zabaw pod chmurką i wewnątrz budynku, piaskownica, ośrodek sportowy, ścieżki rowerowe, profesjonalny serwis komputerowy, więcej sklepów, normalne drogi, toaleta i kanalizacja w świetlicy, nowa podłoga w świetlicy, remont kapitalny wewnątrz domu kultury.

Jedną z powtarzających się form aktywności jest gotowanie i pieczenie. Chęć poszerzania umiejętności związanych z kulinariami stanowi 5% wszystkich wskazań. Często pojawiają się jako propozycja aktywności związanej bezpośrednio z Domem Kultury. Fakt ten pokazuje, jak kultura się „poszerza”, a jej składnikiem, także w kontekście wzmacniania regionu kulturowego Kociewia wśród mieszkańców, są kulinaria. Gotowanie, pieczenie i

dekorowanie są związane z kulturą popularną i aktualnymi programami TV. Tego typu aktywności łączone są także z pożądaną działalnością KGW. Tego typu marzenia, życzenia czy plany wskazują na potrzebę poszerzania praktycznych umiejętności, a także rozwoju pod kątem estetycznym oraz łączenia starego i tradycyjnego z nowym.

Kulinaria: nauka gotowania, warsztaty kulinarne - wypieki, nauka wypieków i dekorowania ciast, ciasteczek i tortów, nauka pieczenia ciast dla dzieci, wyrabianie kwiatów i ozdób do tortów.

Cztery procent wskazań dotyczyło zajęć praktyczno-technicznych, przede wszystkim majsterkowania i szycia. Badani podkreślali znaczenie praktycznych umiejętności w życiu ludzi i ich zaniku, przede wszystkim wśród młodych. Wskazywano na nowe pomysły aktywności z tych dziedzin.

Zajęcia praktyczno-techniczne: warsztaty krawieckie, kółko krawieckie dla najmłodszych, krawieckie dla dorosłych, zajęcia z majsterkowania, robienie domków dla lalek, doniczki drewniane, więcej zajęć z drewna, patchworkowe narzuty.

Także 4% wskazań dotyczyło aktywności związanych z plastyką i rękodziełem. Dość mała liczba tego typu marzeń może być związana z faktyczną ich realizacją m.in. w Domu Kultury. Większy nacisk badani kładli na walor artystyczny niż praktyczny. Plastyka i rękodzieło mogą stać się potencjalnym hobby i młodszych, i starszych mieszkańców. Kilka głosów wskazywało na potrzebę profesjonalizacji zajęć plastycznych. Działania w tej sferze łączone także były z artystyczną edukacją regionalną.

Plastyka i rękodzieło: robić figurki, zajęcia z play-doh¹¹, rzeźbienie, kontynuacja zajęć z rękodzieła, haft kociewski, palmy wielkanocne, więcej zajęć plastycznych, nauka malowania, nauka rysowania, plastyka z pastelami, kurs rysunku podstawowy, rysunek architektoniczny.

Sport na drzewie marzeń również stanowił ok. 4% wszystkich odpowiedzi. Zajęcia sportowe pojawiały się w kontekście aktywności ruchowej, niezależnie od wieku. Wskazywano na znaczenie waloru integracyjnego oraz ciekawego i pożytecznego spędzania czasu wolnego. Pojawiały się propozycje aktywności sportowych zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych. Ważnym elementem zajęć sportowych jest także rywalizacja. W wywiadach

¹¹ Masa plastyczna

swobodnych pojawiały się głosy podkreślające potencjał aktywności sportu w aktywizowaniu mężczyzn i wzmacnianiu solidarności grupowej oraz identyfikacji lokalnej.

Sport: *turnieje sportowe, turnieje tenisa stołowego, zajęcia sportowe, aerobik w świetlicy, chodzić na boks, kurs narciarski, koszykówka, zajęcia ruchowe.*

Osiem wypowiedzi na drzewie marzeń (czyli ok. 3%) dotyczyło doksztalcenia. Samorozwój w formie kierunkowych szkoleń i warsztatów okazał się ważny głównie dla części kobiet w wieku średnim (głównie w kontekście podjęcia pracy czy „przebranżowienia”) oraz dla części seniorów. W sferze doksztalcenia znajduje się także poradnictwo ekspertów z różnych dziedzin. Rodzice podkreślali także potrzebę kursów, głównie angielskiego, dla siebie i dzieci. W dużej części wskazywano na Dom Kultury jako organizatora takich szkoleń czy warsztatów (które miałyby się odbywać zarówno w Subkowach, jak i w świetlicach).

Doksztalcenie: *więcej szkoleń, warsztaty stylizacji paznokci, nauka makijażu, zajęcia językowe, lekcje angielskiego dla dzieci i dorosłych, nauka angielskiego w świetlicy, porady specjalistów z różnych dziedzin (od prawników po kosmetyczki), szkolenia na temat małych przedsiębiorstw, szkolenia kosmetyczne, administracyjno-biurowe.*

Osiem odpowiedzi dotyczyło marzeń związanych z większą integracją społeczności i preferowanymi, głównie prospołecznymi postawami mieszkańców.

Integracja i postawy społeczne: *poznanie nowych kolegów, więcej przyjaciół, więcej życzliwości na co dzień, być dobrym dla innych, wyjście ze swoich podwórek, domów, ekranów TV do sąsiadów, wycieczki integracyjne, wspólne spotkania z mieszkańcami z innych wiosek, żeby wszyscy się bawili.*

Kilka osób swoje oczekiwania skierowało w stronę filmu i teatru, proponując więcej spektakli teatralnych, przede wszystkim przyjezdnym zespołom, a także kino na powietrzu. Teatr może być także sposobem na samorealizację i samorozwój. Marzenia związane z kinem i teatrem pojawiły się jednak nieco częściej, ale w kontekście wyjazdów do większych ośrodków (patrz: wycieczki, wyjazdy).

Teatr i film: *kółko teatralne, spektakle, kino na wolnym powietrzu, teatr objazdowy.*

Aż 41 wskazań dotyczyło pojedynczych, oryginalnych marzeń, związanych i ze sferą osobistą, i z preferowanym stanem społecznym. Te ostatnie wskazywały przede wszystkim

na większą otwartość dotyczącą propozycji mieszkańców (co zapewne kierowane było w dużej mierze do lokalnych instytucji, w tym do Domu Kultury), a także ogólnie działalności Domu Kultury, przede wszystkim zwiększenia jego dostępności oraz częstotliwości zajęć i poszerzenia oferty.

Inne marzenia: *fajny samochód, nowy rower, iPhone, domek na drzewie, pies, fontanna czekolady, duży basen, żywe dinozaury, bogaty mąż, otwarte sklepy w niedziele, czas na korzystanie z oferty domu kultury, spotkać idola, otwartość na pomysły i propozycje zainteresowanych osób, zdrowie, być zdrowym i dalej działać, żeby cała rodzina była zdrowa, żeby był porządek, warsztaty w świetlicach w szerszym zakresie (zatrudnienie więcej osób), więcej zajęć w Domu Kultury i w świetlicy.*

Kilka młodych osób napisało o swoich osobistych planach, głównie zawodowych i edukacyjnych.

Osobiste plany: *dostać się do wybranej szkoły średniej, zostać sztangistką, być aktorką musicalową, założyć firmę z kosmetykami, zdać maturę.*

Aż dwadzieścia pięć osób zaproponowało inne formy aktywności, które wpisują się w regularne zajęcia tradycyjnie realizowane w Domu Kultury i w świetlicach. Są to nowe pomysły badanych, ale i postulaty reaktywacji czy kontynuowania dobrze ocenianych aktywności. Tego typu działania związane są z jednej strony z potrzebą integracji i urozmaicenia czasu wolnego, a z drugiej – m.in. z lokalną historią i pamięcią społeczną oraz nabywaniem informacji i kompetencji w zakresie aktualnych codziennych wyzwań i potrzeb. Wiele z nich miałyby być realizowana metodą projektową bądź cyklicznych, regularnych spotkań. Dużą część tych marzeń sformułowali seniorzy.

Inne formy aktywności: *spotkania ze sławnymi osobami, czytanie bajek dla dzieci, Turniej Gmin, opowieści historyczne np. o naszej wsi i mieszkańcach, stworzenie albumu naszej wsi z udziałem młodzieży i mieszkańców, więcej festynów, majówka, konkursy, więcej imprez kulturalnych (bez alkoholu), fajna zabawa choinkowa, festyn dla dzieci, zawody, gry plenerowe, półkolonie w wakacje, dzień chłopaka, wspólne gry planszowe, wymiana informacji (np. dotycząca lekarzy specjalistów), występy kabaretowe, Złaz do Subków, spotkania i rozmowy o zdrowiu, pogadanki zdrowotne.*

Inne aktywności proponowane były głównie jako regularne zajęcia w Domu Kultury lub w świetlicach. Tego typu wypowiedzi na drzewie marzeń pojawiło się 15, a ich autorami były głównie dzieci i młodzież. Z jednej strony są to pomysły inspirowane kulturą popularną, w tym przede wszystkim aktualnymi przekazami blogerów czy youtuberów. Z drugiej zaś – dotyczą bieżących potrzeb i zainteresowań młodzieży.

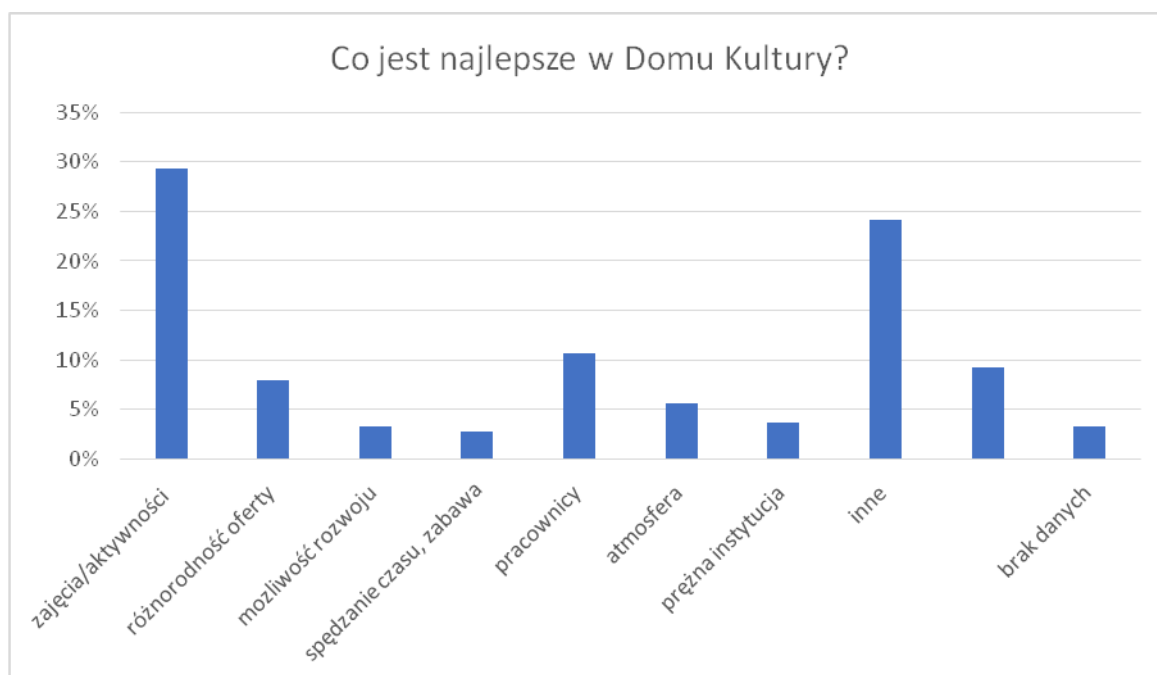
Inne zajęcia: robienie dużych slime¹², warszaty, zajęcia z matematyki, komputerowe, modelarskie.

Nie wszyscy poproszeni mieszkańcy wypełnili karteczki z drzewa marzeń. Odpowiedzi na pytania o marzenia, plany i życzenia unikali głównie dorośli, przede wszystkim mężczyźni, tzw. nie-uczestnicy kultury, ale także część seniorów. Z jednej strony komentowano swój wybór „nie wybieganiem w przyszłość”, ale i sceptycyzmem co do planów życiowych, a także jakichkolwiek zmian na lepsze, zarówno jeśli chodzi o rozwój osobisty, jak i społeczny, lokalny. W kontekście pytań o własne potrzeby i preferencje, np. dotyczące wzbogacenia czy modyfikacji oferty Domu Kultury, a także roli uczestników w aktywnościach, wiele osób dorosłych, niezależnie od płci, przyznawało, że nie wie, nie ma pojęcia, „nie zna się na tym”. Część badanych przyznawała wprost, że nie wie, nie zastanawia się, co Dom Kultury czy inne podobne instytucje/organizacje mogłyby im zaoferować. Przyznają, że mają inne obowiązki, nie mają czasu na takie rzeczy, ani na zastanawianie się nad tym. A jakiegokolwiek pomysły, jakie udało im się sformułować, dotyczyły aktywności dla dzieci, ewentualnie młodzieży.

Co jest najlepsze w Domu Kultury?

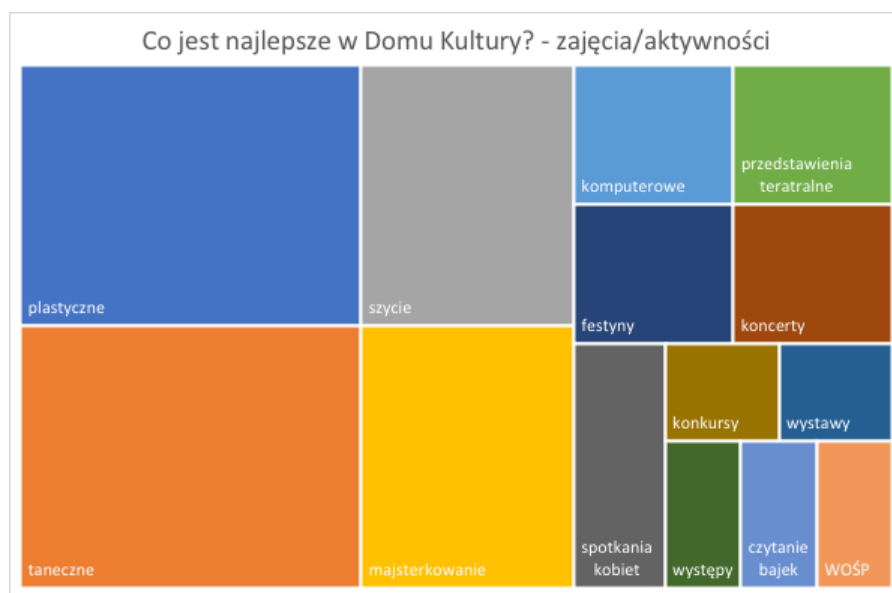
Pierwsze z pytań w ankiecie w formie dłoni dotyczyło najlepszych stron Domu Kultury (w tym aktywności proponowanych przez tę instytucję w świetlicach wiejskich). Badani w zdecydowanej większości nie mieli problemu z identyfikowaniem działalności Domu Kultury w terenie, w tym w świetlicach. Odpowiedzi na pytanie „co jest najlepsze w Domu Kultury?” cechowała duża różnorodność, stąd tyle odpowiedzi skategoryzowanych jako „inne”.

¹² Samodzielnie robiony kolorowy „glutek”.

Wykres 5. Co jest najlepsze w Domu Kultury (w%).

Dwadzieścia dziewięć procent odpowiedzi dotyczyło **konkretnych zajęć, przedsięwzięć czy aktywności** organizowanych przez Dom Kultury. Najwięcej wskazań tego typu dotyczyło zajęć plastycznych (w tym origami) i tanecznych. Nieco mniej osób wskazało na szycie i majsterkowanie. Z innych regularnych zajęć pojawiły się jedynie komputerowe. Reszta dotyczyła innych form działalności Domu Kultury: m.in. widowisk, festynów, konkursów, spotkań kobiet.

Wykres 6. Najlepsze zajęcia i aktywności w Domu Kultury.

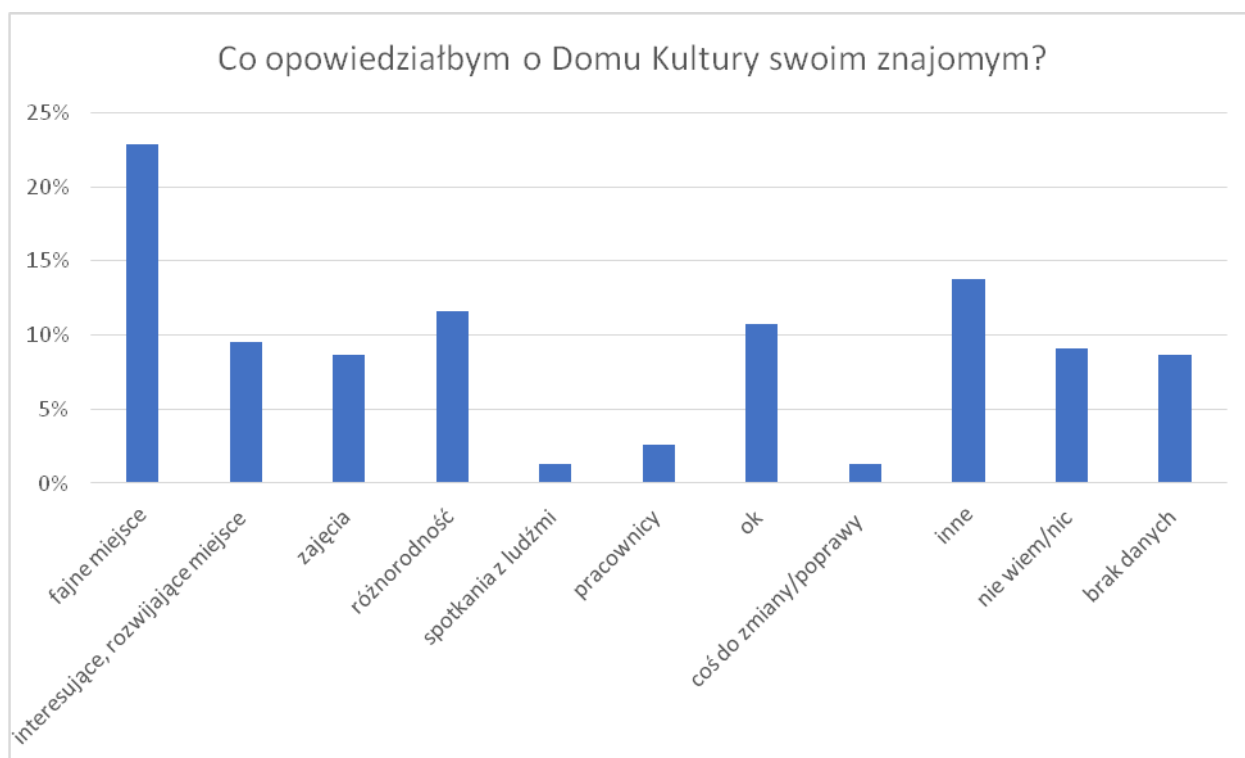
Dwadzieścia trzy osoby podkreśliły pozytywną rolę **pracowników** Domu Kultury (przede wszystkim panie prowadzące zajęcia, pani dyrektor; pojawiło się kilka głosów dotyczących także praktykantów). Najlepsza według 17 badanych okazała się **różnorodna oferta** Domu Kultury. Mieszkańcy ogólnie chwalili proponowane przez instytucję aktywności (ciekawe, wszechstronna działalność, każdy znajdzie coś dla siebie). Dwanaście osób podkreślało **pozytywną atmosferę** w Domu Kultury: uśmiech, pomoc, życzliwość, miły nastrój. Osiem osób zauważyło **walory Domu Kultury jako instytucji**: prężnie się rozwijającej, otwartej na nowe propozycje i zmiany, zmieniającej się, wsłuchującej się w potrzeby mieszkańców, współpracującej z innymi podmiotami. Siedem odpowiedzi dotyczyło **możliwości rozwoju**, jaki proponuje Dom Kultury. Tego rodzaju mocna strona instytucji była kojarzona z edukacją kulturową i artystyczną, a także z samorozwojem, możliwością znalezienia hobby, pasji, talentów i ich rozwijania. Na **mile spędzony czas i dobrą zabawę** jako najlepszą stronę Domu Kultury wskazało sześć osób. **Pozostałe** charakterystyki Domu Kultury w kontekście jej plusów odnosiły się zarówno do ogólnej oceny instytucji, jak i do jej

wybranych, pozytywnie ocenianych funkcji oraz elementów (wszystko, fajnie, ok, promocja regionu, możliwość spotkań z kolegami, organizacja, miejsce, scena, nagłośnienie, światło, letni ogród, budynek, pomieszczenia, sala komputerowa, współfinansowanie zajęć, kawa, nic).

Co opowiedziałbym/opowiedziałabym o Domu Kultury swoim znajomym?

Opisując Dom Kultury znajomym mieszkańcy podkreśliliby przede wszystkim fakt, że jest to **miejsce „fajne”**, czy inaczej: super, w którym panuje fajna/super atmosfera, gdzie fajnie można spędzić czas (53 osoby). **Różnorodność oferty** wyróżniłoby 27 mieszkańców. Dwadzieścia pięć osób opisałoby tę instytucję określeniami: **OK**, w porządku, czy też ogólnie by ją poleciło bądź pochwaliło. Dwadzieścia dwie osoby uwypukliłoby, że jest to **ciekawe, rozwijające zainteresowania i talenty miejsce**. O **konkretnych zajęciach** organizowanych przez Dom Kultury, głównie w kontekście ich jakości, opowiedziałoby 20 mieszkańców. Pięć osób podkreśliłoby pozytywne znaczenie **pracowników**, a 3 – walor możliwości **spotkań z ludźmi**. Trzy osoby podkreśliłyby **potrzeby zmian** w Domu Kultury.

Aż 21 mieszkańców **nie wie**, co mogłoby powiedzieć o Domu Kultury lub nic by nie powiedziało. Dwadzieścia osób zostawiło to pytanie **bez odpowiedzi**. Inne opisy Domu Kultury podkreślają społeczne i kulturowe znaczenie Domu Kultury: działania na rzecz lokalnej społeczności, aktywizacja mieszkańców, propagowanie Kociewia. Ponadto część badanych pozytywnie wypowiadało się o Domu Kultury w kontekście instytucjonalnym: dobry partner do współpracy, dobrze zorganizowane, dotacje na swoje pasje. Inne pozytywne określenia to: jest super, dobre rzeczy, raczej dobre rzeczy, ładna świetlica. W kategorii „inne” pojawiają się także pojedyncze słowa krytyki: nie mam dobrego zdania; słabo, bo nie wpuszczają na komputery; słabej/średniej jakości komputery.

Wykres 7. Co opowiedziałbym/opowiedziałabym o Domu Kultury swoim znajomym? (w %).

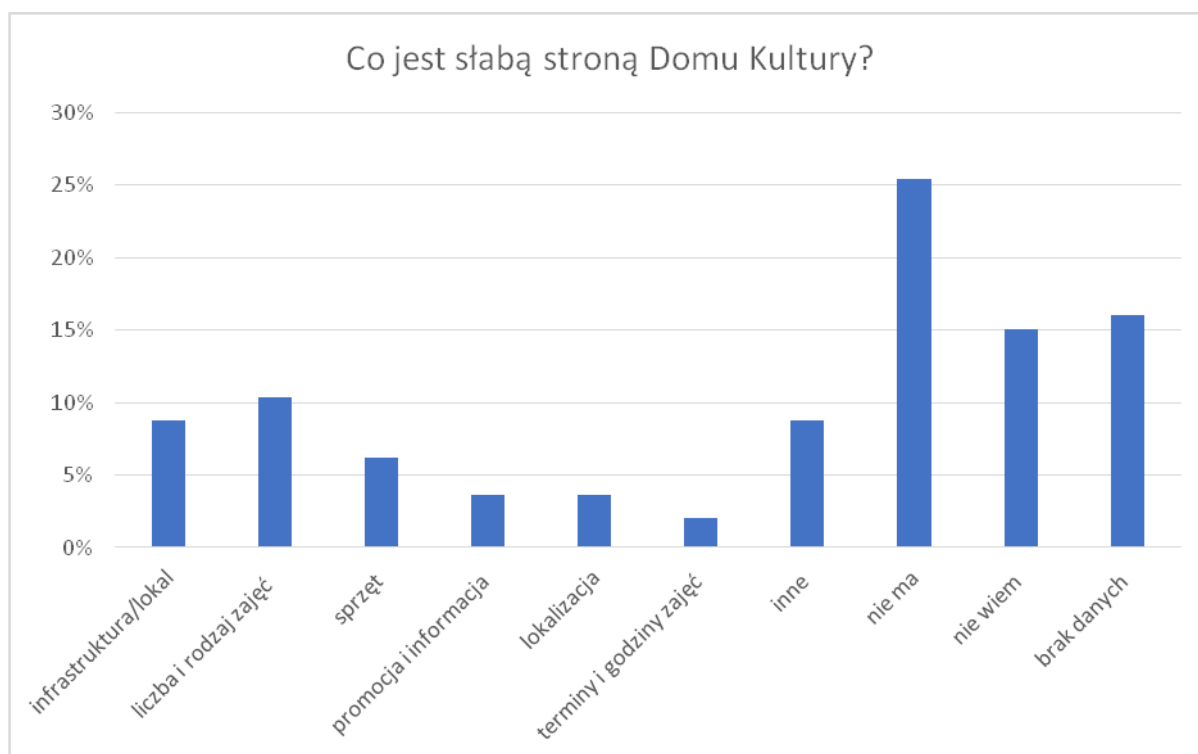
Co jest słabą stroną Domu Kultury?

Większość badanych uważa, że Dom Kultury **nie ma słabych stron** (25%). Nieco mniej (15%) **nie ma zdania** na ten temat, nie wie, co można by zaliczyć do minusów instytucji. Szesnaście procent badanych **nie odpowiedziało** na to pytanie. Brak odpowiedzi może wskazywać zarówno na brak zdania na temat słabych stron, jak i na twierdzenie o braku minusów Domu Kultury. Dodatkowo, brak odpowiedzi może wskazywać na niechęć badanych do wyrażania w formie pisemnej wypowiedzi negatywnych. Niemniej, w nieustrukturyzowanych wywiadach indywidualnych nie pojawiły się inne niż przedstawione w kwestionariuszu słabe strony.

Dwadzieścia osób uważa, że poprawy wymaga **ilość i rodzaj zajęć**. W tym kontekście najczęściej pojawiały się wypowiedzi dotyczące większej liczby zajęć, przede wszystkim w świetlicach. Mieszkańcy podkreślali także potrzebę aktywności skierowanych do dorosłych. Siedemnaście osób podkreśliło **problemy lokalowe**, w tym przede wszystkim potrzebę remontu, małą liczbę słabo dostosowanych do zajęć pomieszczeń, mały korytarz.

Narzekano także na estetykę zarówno Domu Kultury, jak i niektórych świetlic. Kilkanaście odpowiedzi dotyczyło **sprzętu**, przede wszystkim małej liczby i słabej jakości komputerów, ale także m.in. potrzeby szatni dla dzieci, lepszych krzeseł, oświetlenia czy atrakcji typu „piłkarzyki”.

Kilka odpowiedzi dotyczyło **słabej promocji** Domu Kultury, zbyt małego „chwalenia się”, a także zbyt małej bądź niedocierającej do wszystkich **informacji**. Słabą stroną według kilku osób jest także **lokalizacja** Domu Kultury oraz **terminy i godziny zajęć** (terminy nie odpowiadają wielu mieszkańcom, godziny zajęć dla młodzieży nie powinny być zaraz po lekcjach). **Inne** wymieniane słabe strony to: mały budżet, przychodzi mało ludzi, mało pracowników, zbyt długo trzeba czekać, żeby coś załatwić.

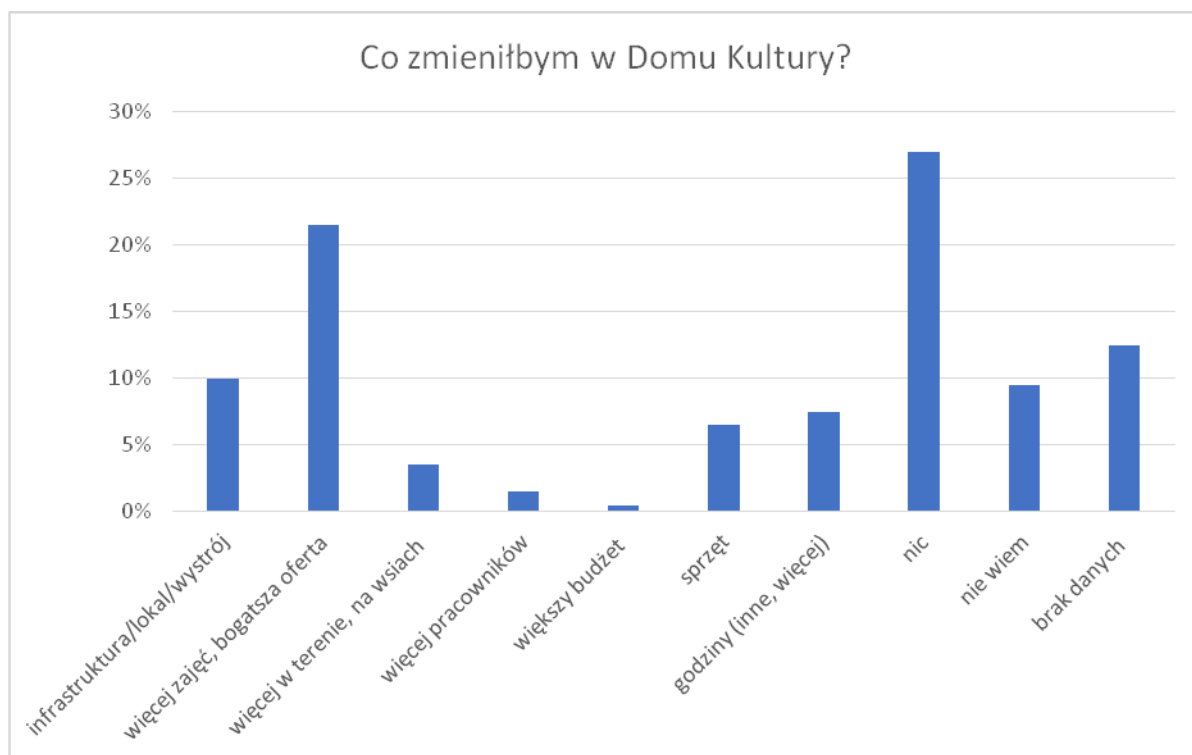
Wykres 8. Słabe strony Domu Kultury (w%).

Co zmieniłbym/zmieniłabym w Domu Kultury?

Na pytanie o zmiany w Domu Kultury odpowiedzi w dużej części pokrywają się z zagadnieniem dotyczącym słabych stron instytucji. Dwadzieścia siedem procent badanych

nic by nie zmieniło w Domu Kultury, 10% **nie wie**, a 13% **nie odpowiedziało** w ogóle na to pytanie.

Dwadzieścia dwa procent odpowiedzi dotyczy **zmian w organizacji zajęć**: powinno być ich więcej, oferta powinna być bogatsza i „angażująca” większą liczbę różnorodnych odbiorców. Dziesięć procent badanych poprawiłoby coś w **infrastrukturze**, budynku Domu Kultury czy w świetlicach oraz w **wystroju** (m.in. kolor budynku, kolor ścian w środku, remonty toalet i pomieszczeń, zaplecza kuchennego, podłogi, zmiana kurtyny i firanek, zmiana stylu na „bardziej nowoczesny”, odnowienie placu zabaw, powiększenie obiektu, zwiększenie liczby pomieszczeń na zajęcia). Piętnaście osób **zmieniłoby godziny zajęć oraz/lub je wydłużyło**, a 13% ulepszyłoby **sprzęt** w Domu Kultury i w świetlicach (przede wszystkim dotyczy to komputerów, a także np. wyposażenia świetlicy w półkę na puchary czy stworzenie kącika z darmową kawą i herbatą). Dom Kultury powinien **więcej działać na wsiach** („więcej pracy w terenie”, więcej zajęć na świetlicy etc. – 4%). Wskazywano także na potrzebę **zwiększenia liczby pracowników**, w tym zatrudnienia mężczyzny.

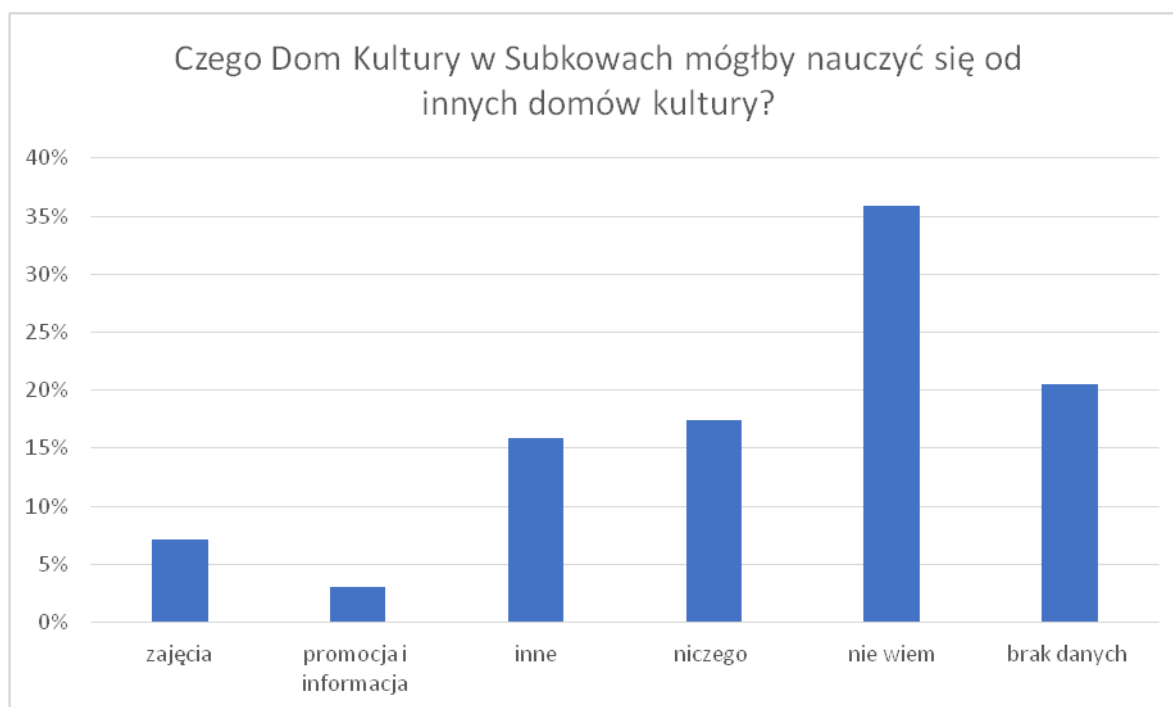

Wykres 9. Co zmieniłbym/zmieniłabym w Domu Kultury? (w %).

Czego Dom Kultury w Subkowach mógłby nauczyć się od innych domów kultury?

Zarówno odpowiedzi w formularzach, jak i w wywiadach swobodnych wskazują w dużej mierze na to, że mieszkańcy gminy Subkowy nie znają innych domów kultury/instytucji kultury oraz że dobrze oceniają swój dom kultury. Trzydzieści sześć procent, czyli 70 osób przyznało, że **nie wie**, co mogłaby zaczerpnąć badana instytucja od innych (brak porównania, nie znam na tyle innych domów kultury etc.). Aż 21% badanych **nie odpowiedziało** na to pytanie, a 17% wprost przyznało, że Dom Kultury w Subkowach **niczego nie musi uczyć się od innych** (bo jest najlepsze, inne powinny uczyć się od naszego etc.).

Czternaście osób stwierdziło, że Dom Kultury w Subkowach mógłby podpatrzeć, jak zorganizować ciekawsze **zajęcia**, zaczerpnąć pomysły od innych oraz wzorem innych instytucji zwiększyć liczbę zajęć/kółek (także o półkolonie) i wzbogacić swoją ofertę. Dodatkowo mógłby nauczyć się, jak organizować festyny i dożynki, a także święta religijne i regionalne. Sześć osób wskazało na obszar **promocji i informacji**. Inne odpowiedzi dotyczące tego, czego Dom Kultury mógłby nauczyć się od innych, to przede wszystkim: szycia, rzeźbienia, miłej atmosfery, otwartości na pomysły innych, przychylności dla innych i życzliwości, częstszego wykorzystania świetlic i pomieszczeń, dobierania komputerów.

Wykres 10. Co Dom Kultury mógłby nauczyć się od innych domów kultury? (w %).

Dlaczego nie ma tu sąsiadów? Czyli o nie-uczestnikach

Wywiady swobodne w dużej mierze dotyczyły kwestii nieuczestnictwa mieszkańców w aktywnościach proponowanych przez Dom Kultury, a także przez inne podmioty. Odpowiedzi na pytania o powody braku sąsiadów na spotkaniu, a także ogólnie nieuczestnictwa części osób w różnorodnych przedsięwzięciach, skupiały się w dużej mierze wokół **braku czasu**. Mieszkańcy w opinii wielu badanych mają dużo pracy: wielu z nich ciężko pracuje zawodowo. Ponadto zajmują się pracą w domu i w gospodarstwie (szczególnie w soboty, kiedy odbywała się część naszych spotkań). Jeśli nawet mieszkańcy mają akurat czas, to są zmęczeni, głównie po pracy. Młodzież zaś ma dużo nauki i czasami innych zajęć pozalekcyjnych (także poza gminą). Okazuje się, że według części badanych mieszkańców interesuje coś innego, niż proponuje Dom Kultury, „gmina”, czy inne podmioty. Ludzie są w dużej mierze skupieni na rodzinie i czas wolny chcą spędzać z bliskimi. Część badanych podkreślała, że ludziom się po prostu nie chce wychodzić z domu, są „rozleniwieni”. Niektórzy przyznawali, że dotyczy to nierzadko także ich samych.

Mieszkańcy często nie wiedzą o wydarzeniach organizowanych w gminie. Wynika to tylko po części z braku informacji i promocji. Najczęściej jednak mieszkańcy się „nie interesują”, informacje do nich nie docierają, bo sami ich nie szukają, czy też nawet nie chcą o nich wiedzieć. Niektórzy badani przyznawali wprost, że wielu mieszkańców nawet nie zastanawia się, co się we wsi dzieje.

Badani w większości mają trudność w znalezieniu powodów biernej postawy mieszkańców („tacy po prostu są”, „nie wiem, naprawdę nie wiem”). Część badanych wskazuje na mentalność ludzi, związaną przede wszystkim z biernością, ale i roszczeniowością. Łączą ten stan rzeczy z dziedzictwem „popegeerowskim” części wsi, co dodatkowo wzmacnia postawy nieufności społecznej, a także poczucia krzywdy czy niesprawiedliwości. Część badanych przyznała, że ich wieś bądź część wsi jest traktowana gorzej: przez władze i instytucje, co przejawia się m.in. w podziale środków, organizowaniu wydarzeń i atrakcji w innych miejscach (głównie w Subkowach) etc. Bierność społeczna łączy się także według „uczestniczących” mieszkańców z bezrobociem, które w dzisiejszych realiach społeczno-gospodarczych nie powinno, czy nie musiałoby być tak duże.

Kontekst nie uczestnictwa związany był z zaznaczanymi problemami społecznymi, przede wszystkim nałogiem alkoholowym. Problem ten według części mieszkańców „był, jest i będzie”, choć niektórzy zauważają jego nasilenie. Nie dotyczy jednak jakiejś społeczności czy wsi w wyróżniającym się stopniu, ani nawet według niektórych całej gminy („wszędzie jest tak samo”).

Roszczeniowość wiązana jest przez badanych z „przynętami” dla nie-uczestników („dla dorosłych musi być jedzenie i picie”). Wiąże się także z niezadowoleniem z władzy czy podmiotów z nią związanych („ciągle narzekają, że nic nie ma, a jak już coś się robi, to i tak nie przychodzą”). Według badanych wielu mieszkańców chciałoby „po prostu rozrywki”, ale tego typu inicjatywy kończą się bardzo często nocnymi kłótniami, a nawet bijatykami. Powodem, dla których na spotkaniach często jest mało mieszkańców, mogą być także ich inne zainteresowania i potrzeby, a także poczucie „niepasowania” do miejsca, sytuacji, ludzi („nie każdy lubi coś tworzyć”, „nie chcą wchodzić”, „chyba uważają, że nie pasują”).

Badani zauważają także zjawisko indywidualizmu łączonego z postawami izolacji („ludzie siedzą w domach, za płotami”, „interesuje ich tylko swoje podwórko”). Dotyczy to różnych warstw społecznych i według większości nie wiąże się ze statusem materialnym. Niektórzy natomiast łączą to z nierównościami społecznymi: ludzie bogatsi się separują, nie interesują się społecznością ani tym, co się dzieje w wiosce. Dotyczy to części ludności „nowej”, napływowej ostatnimi laty albo tych, którzy odnieśli sukces zawodowy, finansowy. Separacja według niektórych dotyczy także lokalnych animozji i konfliktów, często ciągnących się latami („już nawet nie wiedzą, dlaczego się nie lubią”, „tak było od zawsze”). Konflikty często są tak silne, że część mieszkańców, według badanych, nie uczestniczy z tego powodu w wydarzeniach.

Ważną kwestią jest przestrzenny układ wsi. Badani przyznawali, że tam, gdzie domy (i bloki) są blisko siebie, gdzie jest „centrum” i przyjazne miejsca do spędzania czasu, spacerowania, zabawy i uprawiania sportów, tam więcej ludzi uczestniczy w wydarzeniach. Im dalej gospodarstwa od siebie, tym trudniej ludzi „wyciągnąć” z domu. Izolacji sprzyja także brak instytucji we wsi. Tam, gdzie nie ma gdzie wyjść, choćby do sklepu, jest trudniej coś mieszkańcom z sukcesem zaproponować.

Dużą rolę w aktywizowaniu mieszkańców część badanych upatruje w lokalnych liderach, najczęściej łączonych z rolą sołtysa. To właśnie ten „najbliższy” lider jest w stanie zachęcić do przyjsia, może być także dobrym przekaznikiem informacji, a także najczęściej wie, czego ludzie by chcieli. Część badanych z nostalgią wspominała czasy, kiedy w ich wsi „wszystko było inaczej, bo był charyzmatyczny sołtys” lub pokazywała przykłady społeczności z dobrym liderem i z jego brakiem.

Nieklasyczne aktywności, czyli w czym można zobaczyć potencjał

Badania potrzeb kulturalnych i uczestnictwa w kulturze mieszkańców gminy Subkowy pokazały, przynajmniej po części, czego ludzie chcą, co cenią, do czego dążą. Przejawia się to często w, na pierwszy rzut oka, „nieklasycznymi” jeśli chodzi o działalność domów kultury,

aktywnościami. Mogą one stać się jednak inspiracją do takiej modyfikacji oferty, aby stała się bliższa marzeniom, preferencjom czy aspiracjom mieszkańców.

Bardzo duża część marzeń i planów mieszkańców związana jest z aktywnościami „poza murami” Domu Kultury czy świetlicy, głównie w formie **wycieczek czy wyjazdów**. Badani doceniają zarówno uczestnictwo w kulturze „wyjazdowe” (do teatru, kina, opery), a także rekreacyjne aktywności, związane z poznawaniem okolic, docenianych pod kątem historycznym, kulturowym i przyrodniczym.

Mieszkańcy w dużej mierze doceniają **szkolenia**, często w formie regularnych, obowiązkowych lekcji, zakończonych certyfikatami, o dużym stopniu profesjonalizacji. Seniorzy chcą się szkolić m.in. w zakresie nowych technologii i mediów, młodszy w związku z aktywnością zawodową. Niezależnie od wieku część mieszkańców docenia naukę języków oraz poradnictwo: m.in. prawne oraz młodszy: zawodowe, a starsi: dotyczące zdrowia.

Znaczącą rolę w aktywności mieszkańców odgrywa **Kościół**. Duża część mieszkańców uczestniczy we Mszach św., świętach religijnych, a także innych wydarzeniach i inicjatywach Kościoła. Organizacja i mobilizacja społeczności przejawiają się m.in. w przygotowywaniu części wydarzeń, regularnym uczestnictwie np. w scholii kościelnej czy systematycznym dbaniu o kapliczki i inne miejsca sakralne. Ważną rolę lidera często odgrywa proboszcz. Dodatkowo, mieszkańcy widzą potencjał duchownych w aktywizowaniu i integrowaniu społeczności.

Duże znaczenie w życiu społeczności odgrywają także **szkoły**. Badani zdają sobie sprawę z ich roli nie tylko w zakresie edukacji dzieci i młodzieży, ale i, często potencjalnej i postulowanej, pełnienia roli lokalnego centrum społecznego. Problemem jednak okazuje się przede wszystkim trudność w organizacji czasu i aktywności w szkołach w godzinach popołudniowych, co wiąże się między innymi z dojazdem głównie dzieci i młodzieży. Zamknięcie szkoły we wsi związane jest także ze spadkiem aktywności („wieś nie żyje”, „jak była szkoła, to się działo, było wesoło”). Część badanych przyznaje, że ze względu na to, że szkoły średnie znajdują się poza gminą, młodzież nie uczestniczy w aktywnościach wsi, „jest wysłana” przez miasta. Dodatkowo, część mieszkańców widzi np. w Domu Kultury rolę „pomocnika szkoły”, m.in. w doszkącaniu, przygotowywaniu do egzaminów, zbiorowych

korepetycjach. Takie formy aktywności w Domu Kultury są mile widziane przez młodzież w wieku ponadgimnazjalnym.

Mieszkańcy dużą uwagę, także w kontekście edukacji, rozwoju, aktywności przywiązują do aktywności skierowanych do **dzieci**. Część z rodziców chętnie przychodzi na wydarzenia skierowane do najmłodszych (a tym samym często pośrednio i do nich). Część szuka atrakcji dla dzieci, dowozi na zajęcia w Domu Kultury. Zajęcia te traktują także nie tylko w sferze rozwoju, ale i opiekuńczej, podkreślając, że istnieje potrzeba organizacji częstszych form dla dzieci (regularnych spotkań, np. raz w tygodniu w świetlicy, a także półkolonii).

Zauważonymi w czasie badań potencjalnymi uczestnikami w lokalnej kulturze są, przynajmniej w pewnej mierze, **nowi mieszkańcy**, np. seniorzy, którzy przeprowadzili się do swoich dzieci i chcą poznać nowe otoczenie oraz znaleźć aktywności dla siebie. Osobami potencjalnie chętnymi do aktywności są także bezsprzecznie **kobiety niepracujące zawodowo**, zajmujące się domem i dziećmi. Takich w gminie jest stosunkowo dużo. Te z dziećmi w wieku szkolnym, mają względnie dużo czasu, który, jak same niektóre z nich przyznają, spędzają na spotkaniach z koleżankami, spacerach z młodszymi dziećmi, rozmowach na placu zabaw. Część z nich działa, działała bądź chciałaby działać w kołach gospodyń wiejskich. Jak przyznają, brakuje jednak często „liderki, która by to pociągnęła”, a także brakuje pomysłów na działania.

Spotkania nieformalne są silną stroną większości społeczności wsi gminy Subkowy. Badani przyznają, że spotkania po domach i na podwórkach odbywają się, szczególnie w okresie letnim, bardzo często. Dodatkowo, doceniane są spontaniczne spotkania i rozmowy, tak w domu, jak i na zewnątrz, pod sklepem, kościołem. Spotkania nieformalne są tak silnie wpisane w praktyki życia codziennego, że mogłyby wspierać innego rodzaju aktywności: obywatelskie, związane z uczestnictwem w kulturze, rozwojowe, wspólnotowe. Okazuje się, że barierą często jest fizyczna przestrzeń. Badani nie wejdą do Domu Kultury, czy nawet do świetlicy (kiedy jest tam jakieś spotkanie), ale chętnie spotykają się na zewnątrz: na działkach, podwórkach, o ogródkach, placach zabaw. Być może wyjście „poza mury” instytucji, np. organizując spotkanie u kogoś pod domem, będzie efektywną formą w

zachęceniu

i aktywizowaniu mieszkańców.

Mocno wpisane w tkankę społeczną lokalnych społeczności gminy Subkowy są **Ochotnicza Straż Pożarna i koła gospodyń wiejskich**. W dużej części, przede wszystkim jednostki OSP, są dobrze zorganizowane pod względem instytucjonalnym. Tego typu organizacje mają długą tradycję, także na tych terenach, co jest dużym potencjałem, ale i wyzwaniem. Wydaje się, że organizacje te mierzą się z nim z różnym skutkiem. Dotyczy to przede wszystkim kół gospodyń wiejskich, które nie gubiąc tradycji chcą być atrakcyjne dla młodszych pokoleń, co nie zawsze okazuje się łatwe. Więzi rodzinne i pokoleniowe mogą i często są ważnym czynnikiem trwania i rozwoju tych organizacji.

Nieuczestniczącą w ujęciu klasycznym część mieszkańców w dużej mierze stanowią **mężczyźni**. Jak się jednak okazuje, panowie chętnie pomagają przy pracach fizycznych, wspierają inicjatywy kobiet. Dodatkowo są chętni m.in. do działań sportowych, związanych w dużej mierze z rywalizacją.

Wnioski i rekomendacje

Dużym potencjałem gminy Subkowy są opisane powyżej **nieklasyczne aktywności**, które budują tkankę społeczną miejscowości oraz mogą być z sukcesem wykorzystane przez animatorów i zarządzających w kulturze.

Dużym potencjałem jest **położenie i dziedzictwo historyczne** gminy Subkowy. Wiąże się to z jednej strony z „boomem” regionalnym, w tym przypadku związanym z zauważanymi od ostatnich kilkunastu lat procesami wzmacniania regionu **Kociewie**. Jest to ważna kotwica tożsamościowa, która może być użyta jako narzędzie do aktywizacji i rozwoju lokalnych społeczności. Ciągłe tworzenie i wzmacnianie zasobów kulturowych regionu sprzyja kreatywnym, często dość luźno związanym z tradycją, aktywnościom artystycznym i innym (np. szukanie kulinariów kociewskich, „zabawa” sferą wizualną Kociewia, etnodesign, i inne). W połączeniu z dość wysokim poziomem identyfikacji regionalnej i lokalnej mieszkańców, która w dużej mierze stanowi ludność osiadłą (bądź przybyłą z bliskich i podobnych

kulturowo okolic), daje to duże możliwości rozwojowe dla gminy. Mieszkańcy napływowi zaś są, według badanych, mile widziani w gminie, a także, co pokazują badania, dość szybko włączają się w życie społeczności, bardzo często właśnie poprzez uczestnictwo w propozycjach m.in. Domu Kultury.

Mieszkańcy doceniają także **walory przyrodnicze i historyczne** gminy i okolic. Działania wokół pamięci lokalnej, związanej z historiami mieszkańców i miejsc, mogą być świetnym tematem aktywności, także międzypokoleniowej. To nie tylko działania skupione wokół zabytków i ważnych wydarzeń historycznych, ale i np. wspomnienia związane z dziedzictwem popegeerowskim, powojennymi migracjami i zwykłymi-niezwykłymi historiami mieszkańców.

Bliskość aglomeracji i innych miast, a także względnie **dobry dojazd**, pomimo zagrożeń, jest przede wszystkim potencjałem, między innymi w kontekście transferu wiedzy, informacji, umiejętności, dobrych praktyk i współpracy, na polu aktywności społecznej i uczestnictwa w kulturze.

Ważnym zasobem gminy w kontekście uczestnictwa w kulturze jest **rozwinięta sieć świetlic wiejskich** i dobre rozwiązania organizacyjne związane z działaniem Domu Kultury w tych miejscach. Zasób pod względem infrastrukturalnym nie jest jednak do końca wykorzystany, na co wskazują badani, podkreślając, że „świetlice powinny być częściej otwarte, powinno być więcej zajęć i atrakcji”.

Badani w dużej mierze myślą o uczestnictwie w kulturze oraz o ich roli w tego rodzaju aktywnościach w sposób tradycyjny: jako o edukacji kulturowej i artystycznej, biernym uczestnictwie w widowiskach, spektaklach, koncertach. Od Domu Kultury oczekują jednak o wiele więcej. Doceniają **dobrą atmosferę, rozrywkę**, jego wkład w **integrację społeczności**. Oczekują często jednak działań w jeszcze innych sferach. Dom Kultury powinien być według części mieszkańców i miejscem czy organizatorem wybranych **aktywności sportowych**, i miejscem **dokształcania**, związanego z samorozwojem, i **punktem informacyjnym** dotyczącym różnych sfer życia w gminie, a nawet szerszej – w powiecie i województwie. Część mieszkańców widzi w Domu Kultury **miejsce spotkań**, rozmów na ważne tematy oraz poradnictwa. Tak duże i różnorodne oczekiwania części mieszkańców na pewno są

wyzwaniem, mogą być problemem, ale i warto je potraktować w kategoriach inspiracji.

Ciągle jednak większość mieszkańców **nie interesuje się ofertą** Domu Kultury, bądź po prostu na nią czeka, nie czując, że może ją współtworzyć, przynajmniej w sensie proponowania pomysłów. Tym bardziej cenne wydają się, co prawda w mniejszości, głosy, nawet te krytyczne, wskazujące na **próbę współtworzenia** oferty Domu Kultury i ogólnie działań

z zakresu kultury w gminie. O tym, że gmina Subkowy ma duży potencjał rozwojowy, w którym znaczącą rolę mogą odegrać działania w kulturze, świadczy fakt wprowadzanych od kilku lat przez Dom Kultury form partycypacji społecznej i otwartości instytucji na zmiany.